

Pozitív polaritású elemek a magyarban

A vagy és a többiek*

3. rész

3. Diszkusszió. Tanulmányunk két kérdés megválaszolására tett kísérletet. (i) Első kérdésünk az volt, hogy vajon azok a magyar lexikai elemek (az *egy* határozatlan névelő és a *vala*-névmások), amelyeket a korábbi szakirodalom PPE-ként ír le, valóban a PPE-ktől elvárt módon viselkednek-e, azaz ténylegesen alacsony elfogadhatóságúak-e lokális tagadás közvetlen hatókörében értelmezve. (ii) Másrészt – az első kérdésre kapott igenlő válasz esetén – arra a kérdésre kerestük a választ, hogy a magyar diszjunkció viselkedése megegyezik-e a vizsgált „klasszikus” PPE-kével.

A tagadást és a PPE-t azonos tagmondatban tartalmazó (LOKÁLIS) mondatokat a tagadást a fölérendelt tagmondatban tartalmazó (NEM LOKÁLIS) stimulusokhoz, illetve a magas (JK), valamint az alacsony elfogadhatóságúnak várt (RK) kontrollstimulusokhoz hasonlítva azt találtuk, hogy nagyrészt mind az *egy*, mind a *vala*-névmás prototipikus PPE-viselkedést mutatott, amennyiben az RK és a LOKÁLIS stimulusok közötti különbség hiányát vagy annak kis méretét érintő, (C)-vel jelölt várakozásunk kivételével mindkét elem megfelelt az (A)-tól (D)-ig terjedő predikcióknak. Az alábbiakban ezt előbb az *egy*, majd a *vala*-névmás esetére koncentrálna tárgyaljuk részletesebben.

Az *egy* PPE-szerű viselkedésére utal, hogy a kritikus mondatok megítélése szignifikánsan, közepes hatásmérettel (Cohen-féle $d = 0,74$) különbözött a LOKÁLIS és a NEM LOKÁLIS kondíciók összevetésekor (=A) és (B) predikció). Ezen felül a LOKÁLIS kondíció mondatainak megítélése statisztikailag szignifikánsan és nagy hatásmérettel különbözött a JK mondatok értékeléseitől is (=D) predikció). A várt PPE-szerű viselkedés szempontjából váratlannak tűnhet azonban, hogy az *egy* névelőt tartalmazó stimulusok LOKÁLIS kondíciójának mondatai közel szignifikáns módon különböztek az RK mondatoktól, valamint e különbség hatásmérete (Cohen-féle $d = 0,53$) – minimálisan ugyan, de – meghaladta az általunk meghatározott legfeljebb közepes méretű hatásméretet is (a (C) predikcióban kimondott várakozástól eltérően). A két „klasszikus” PPE-vel szemben azért fogalmaztuk meg elvárásunként, hogy az elfogadhatóságuk a LOKÁLIS kondícióban – némileg önkényes küszöbértéket választva – legfeljebb kis hatásmérettel különbözzön az agrammatikusnak tekintett RK kontrollmondatokétól, mert a szakirodalom alapján a lokális tagadás hatókörében álló PPE-eket is agrammatikusnak vártuk. A talált, közepes méretet elérő különbség ellenére több okból sem vonhatjuk le azt a hatá-

* Tanulmányunk a PPKE-BTK-KUT-23-2 számú projekt keretében a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Karának támogatásával készült. A tanulmány korábbi részeit lásd MNy. 2024: 428–436, 2025: 41–52.

rozott következtetést, hogy a lokális tagadás hatókörében álló *egy* nem agrammatikus. Egyrészt a különféle agrammatikusnak tekintett konstrukciók között valószínűleg előfordulhatnak közepes hatásméretű (vagy annál akár nagyobb) különbségek is. Másrészt a kapott hatásméret 95%-os konfidenciaintervalluma (0,31–0,77) alapján nem zárható ki, hogy a különbség valós mértéke 0,5 Cohen-féle *d*-nél kisebb. Végül a LOKÁLIS EGY kondíció nyers ítéleteinek alacsony átlaga (= 2,00) is inkább a konstrukció agrammatikusságát, mint grammatikusságát támasztja alá.

Az *egy*-hez hasonlóan a *vala*-névmás is többnyire prototipikus PPE-viselkedést mutatott. Egyrészt a LOKÁLIS kondíciójának stimulusai szignifikánsan alacsonyabb elfogadhatósági értékeket kaptak, mint a NEM LOKÁLIS kondíciójának mondatai (= (A) predikció), mely nagy hatásmérettel (Cohen-féle *d* = 1,77) párosult (= (B) predikció). Továbbá a *vala*-névmás LOKÁLIS mondatai statisztikailag szignifikáns módon és nagy hatásmérettel különböztek a teljesen grammatikus JK mondatoktól (= (D) predikció), melyet szintén a PPE-viselkedés jelének tekinthetünk. Eredményeink azonban arra is rávilágítottak, hogy a *vala*-névmás LOKÁLIS kondíciójának stimulusai és az agrammatikus RK mondatok között – az *egy*-hez hasonlóan – a várt legfeljebb kis hatásméretűnél nagyobb méretű szignifikáns különbség mutatkozott (Cohen-féle *d* = 0,72). Ahogy azt az *egy* esetében is tárgyaltuk, ez a különbség önmagában nem szolgáltat erős ellenérvet az ellen, hogy a *vala*-névmást a LOKÁLIS kondícióban agrammatikusnak tekintsük. Ezt támasztja alá, hogy a kapott hatásméret 95%-os konfidenciaintervalluma (0,48–0,95) alapján nem zárható ki, hogy a különbség valós mértéke 0,5 Cohen-féle *d*-nél kisebb. A *vala*-névmások lokális tagadás alatti agrammatikusságával könnyen összeegyeztethető a LOKÁLIS VALAKI kondíció nyers ítéleteinek alacsony átlaga (= 2,20) is.¹⁴

Ezek az eredmények arra utalnak tehát, hogy mind az *egy*, mind a *vala*-névmás a PPE-ktől előzetesen elvárt prototipikus PPE-szerű viselkedést mutatják (az (i)-es kérdésre tehát alapján véve pozitív válasz adható). Ennek fényében megalapozottnak tekinthetjük a *vagy* potenciális PPE-státuszát az *egy*, illetve a *vala*-névmás tükrében megítélni. Bizonyos szempontból a *vagy* a „klasszikus” PPE-vel azonos, prototipikus PPE-viselkedést mutat: a *vagy* esetében is közepes méretű (Cohen-féle *d* = 0,62), statisztikailag szignifikáns különbség adódott a LOKÁLIS, illetve a NEM LOKÁLIS stimulusok megítélései között (= (A) és (B) predikció), valamint a *vagy* LOKÁLIS kondíciójának mondatai és a JK mondatok között szintén nagy méretű (Cohen-féle *d* = 1,07) szignifikáns különbséget tapasztaltunk (= (D) predikció). Továbbá a *vagy* esetében is azt láttuk, hogy várakozásunktól (= (C) predikció) eltérően a lokális anti-engedélyezőt tartalmazó mondatok értékelései szignifikáns módon és közepesnél nagyobb hatásmérettel különböznek a rossz kontrolloktól.

Ugyanakkor a két „klasszikus” PPE és a *vagy* között jelentős eltérések is láthatók. Amíg az előbbieket esetén a rossz kontrollokhoz képesti különbség mérete közepesnek mondható (*egy*: Cohen-féle *d* = 0,53, *valaki*: Cohen-féle *d* = 0,72),

¹⁴ Amint megfogalmazásunkból kitűnik, nem kívánunk elköteleződni az *egy* névelőt vagy *vala*-névmást a tagadás lokális hatókörében tartalmazó mondatok agrammatikussága mellett. A lényeg a jelen tanulmány szempontjából az, hogy a lokális tagadás hatókörében álló *egy*, illetve *vala*-névmás elfogadhatósága a kapott ítéletek alapján egyértelműen alacsonynak bizonyult. Ennek kézenfekvő magyarázatát kapjuk, ha az érintett logikai olvasat grammatikailag nem engedélyezett.

addig a lokális anti-engedélyező hatókörében álló *vagy* elfogadhatósága (átlag = 3,79) nagyon nagy mértékben különbözik a rossz kontrollmondatokétól (Cohen-féle $d = 2,16$). Ez az eredmény vitathatóvá teszi a lokális anti-engedélyező hatókörében álló *vagy* agrammatikusságát, erősen megkérdőjelezve a *vagy* PPE-státuszát.

A három PPE LOKÁLIS, illetve NEM LOKÁLIS kondíciókon belüli összevetése, valamint a PPE-k LOKÁLIS kondíciói és az RK, illetve a JK kontroll kondíciók közötti különbségek hatásméreteinek összehasonlítása is a *vagy* PPE-státuszának kérdésességét erősíti meg. Tekintsük először a vizsgált PPE-k LOKÁLIS kondícióját. E három LOKÁLIS kondíciót egymással összehasonlítva azt látjuk, hogy amíg az *egy* (átlag = 2,00) és a *vala*-névmás (átlag = 2,20) értékelése statisztikailag nem különbözött egymástól, addig a *vagy* (átlag = 3,79) mind az *egy*-nél, mind a *vala*-névmásnál szignifikánsan és nagy mértékben magasabb értékeléseket kapott ebben a kondícióban. A *vagy* LOKÁLIS stimulusainak a másik két PPE-hez viszonyított jobb elfogadhatóságát a LOKÁLIS kondícióknak az RK-val és a JK-val történő összehasonlítása is alátámasztja. Amíg az *egy* és a *vala*-névmás LOKÁLIS mondatainak mind az RK, mind a JK stimulusokkal történő összehasonlításai által feltárt különbségei egymáshoz hasonló méretűek voltak – amit e különbségek 95%-os konfidenciaintervallumainak nagymértékű átfedése igazol –, addig a *vagy* LOKÁLIS stimulusainak az RK mondatoktól számított különbségének 95%-os konfidenciaintervalluma jóval magasabb, a JK mondatokhoz viszonyított különbsége pedig jóval alacsonyabb volt a „klasszikus” PPE-k esetében mért ugyanezen különbségekhez képest. Ez azt mutatja, hogy a LOKÁLIS kondícióban a VAGY a JK kontrolltól kisebb mértékben, az RK kontrolltól pedig nagyobb mértékben különbözött, mint a két „klasszikus” PPE. Mind az abszolút elfogadhatósági értékek közvetlen összehasonlítása, mind pedig a JK és RK kontrolltól mért különbségek összevetése tehát a *vagy* PPE-ként történő elemzése ellen szolgáltat érvet, amennyiben mindkettő azt mutatja, hogy a vele egy lokális tartományban elhelyezkedő tagadás hatókörében értelmezett *vagy* a „klasszikus” PPE-knél jelentősen jobb elfogadhatóságú.

Adataink tehát összességében vegyes képet mutatnak a fenti (ii)-es kérdést és ezáltal a *vagy* PPE-státuszát illetően. A LOKÁLIS VAGY kondíció stimulusainak váratlanul magas, a két „klasszikus” PPE LOKÁLIS kondíciójánál szignifikánsan magasabb értékelése, valamint az ebből fakadóan az RK és JK kontrollmondatokhoz képest számított, a másik két PPE-től eltérő mértékűnek talált különbsége a *vagy* PPE-ként történő kezelése ellen szól. Ugyanakkor a *vagy* LOKÁLIS és NEM LOKÁLIS kondíciói közötti közepes méretű, szignifikáns különbség megléte, valamint a LOKÁLIS VAGY mondatoknak a teljesen grammatikus (JK) kontrollokhoz képesti nagy méretű különbsége a *vagy* PPE-státuszát támasztja alá.

Ez a kettősség nagyban hasonlít arra, amit LUNGU és munkatársai (2021), valamint SURÁNYI és GULÁS (2022) prozódiai kísérletének eredményei kapcsán már tárgyaltunk: mindkét korábbi tanulmány eredményeiből kiolvasható, hogy a lokális anti-engedélyező hatókörében álló PPE-nek tekintett diszjunkció elfogadhatósága a PPE-ktől az irodalom alapján vártnál jóval magasabb, ugyanakkor összehasonlítási alapként szolgáló más kísérletbeli kondíciókhoz viszonyítva pedig – a PPE-ktől elvártan megfelelő módon – alacsonyabb.

A LOKÁLIS kondíción belüli összevetésekhez hasonlóan a három vizsgált elem NEM LOKÁLIS mondatainak vizsgálata sem mutatja a három PPE azonos viselkedését. A NEM LOKÁLIS kondíciók egymással történő összehasonlításából azt látjuk, hogy az *egy* értékelése (átlag = 2,97) szignifikánsan alacsonyabb volt mind a *vala*-névmáshoz (átlag = 4,25), mind a *vagy*-hoz (átlag = 4,49) viszonyítva, míg az utóbbi két elem nem különbözött egymástól. Ez az eredmény önmagában nem mondja meg ugyan, hogy az *egy* vagy a másik két PPE eredménye váratlan-e, mivel azonban az irodalom a nem lokális tagadás hatókörében álló – SPECTOR (2014) szóhasználatával élve – lokális PPE-ket (melyek közé SZABOLCSI 2004 mindhárom általunk vizsgált elemet sorolja) grammatikusnak írja le, ezért az *egy* alacsonyabb eredményét tartjuk magyarázandónak. Bár a magyarázat megtalálása a jelen tanulmánynak nem célja, mivel maga a talált eltérés önmagában is érdekes eredmény, az alábbiakban a magyarázatához potenciálisan hozzájáruló néhány lehetséges szempontot villantunk fel.

A nem lokális anti-engedélyező hatókörében álló *egy* alacsony értékelése összefüggésben állhat magának a határozatlan névelőnek a PPE-státuszával: felmerül annak a lehetősége, hogy az *egy* valójában nem lokális, hanem globális PPE, amely így egy vele nem lokális tartományban elhelyezkedő anti-engedélyező hatókörében is tiltva van. Ennek azonban első közelítésben ellentmondani látszik, hogy a NEM LOKÁLIS és a LOKÁLIS kondícióban az *egy* elfogadhatósága nem azonos: előbbi az ötfokú skálának épp a közepén helyezkedik el, és egyúttal közepes hatásmérettel tér el pozitív irányban az utóbbtól. A globális PPE-kre vonatkozó empirikus adatok hiányában nem zárhatjuk ki ugyanakkor, hogy a globális PPE-k esetében az anti-engedélyező jelenléte által keltett elfogadhatóságbeli degradáció az anti-engedélyező elemnek a PPE-hez viszonyított távolságától függ, azaz hogy egy a globális PPE-vel azonos tagmondatban lévő tagadás erősebb degradációt, míg egy nem lokális tagadás gyengébb degradációt vált ki. Amennyiben ez így van, akkor ez magyarázhatná az *egy* közepes elfogadhatóságát a NEM LOKÁLIS kondícióban.

Egy alternatív, szintén az *egy* névelő PPE-státuszával potenciálisan összefüggő magyarázatlétezés az *egy* által bevezetett határozatlan főnévi kifejezések lehetséges specifikusságával függ össze. Amint tanulmányunk 1. részében bemutattuk, GIANNAKIDOU (2011) a hangsúlyosan ejtett angol *some* névelővel kapcsolatban amellet érvel, hogy PPE-szerű viselkedése az általa bevezetett főnévi szintagmák referencialitási tulajdonságaival magyarázható: feltételezése szerint ezek a főnévi szintagmák kötelezően referenciálisak, illetve specifikusak, ezzel szemben az azonos tagmondatban megjelenő tagadás hatókörében olvasatuk nemspecifikus lenne. Amennyiben az *egy* által bevetett határozatlan főnévi kifejezések, ha nem is kötelezően, de elsődleges, preferált értelmezésük szerint specifikusak, ez magyarázatul szolgálhat arra, hogy miért kapott a NEM LOKÁLIS EGY kondíció az elvártól alacsonyabb elfogadhatósági értéket.¹⁵ Az ebben a kondícióban használt parafrázisok – mint például az alább (28)-ként megismételt (17) –

¹⁵ Hogy ezt a feltételezetten elsődleges specifikus értelmezést milyen jelentéstani tényezők írhatják felül, terjedelmi okokból itt nyitva kell hagynunk. Azt bizonyosan kizárhatjuk, hogy az *egy* által bevezetett főnévi kifejezések kötelezően specifikusak lennének, hiszen számos szemantikai kontextusban egyértelműen nemspecifikus olvasatúak (pl. létrehozást kifejező igék tárgyaként).

ugyanis a szűk hatókörű nonspecifikus olvasathoz állnak közel. Ha egy résztvevő számára a stimulusmondatbeli tárgy specifikus olvasatú, akkor emiatt ítéltetett úgy, hogy a stimulusmondat nem fejezi ki tökéletesen a parafrázis tartalmát.

(28) Parafrázis – NEM LOKÁLIS EGY: *Nem hiszem, hogy a javítás során a szerelő akár egy alkatrészt is kicserélt.*

Felmerül egy további, a stimulusmondatok és a parafrázisok szinonimiáját érintő megfontolás is, amely magyarázatul szolgálhat a NEM LOKÁLIS EGY kondíció csökkent elfogadhatóságára. A (28) típusú parafrázisokban szereplő *akár* + *egy* + főnév + *is* alakú szintagmákban az *akár* ugyanis egyfajta skaláris fókuszpartikulaként fogható fel, amennyiben egy (valószínűség szerint felállított) skálán rendezett releváns propozicionális alternatívák halmazát feltételezi (ABRUSÁN 2007). Az *akár ... is* kifejezések potenciálisan többértelműek aszerint, hogy az *akár* mint fókuszpartikula melyik összetevővel mint fókusszal van asszociálva: az általa és az *is* által közrefogott teljes összetevővel vagy annak egy részösszetevőjével (és utóbbi esetben melyikkel). Ennek megfelelően (28) egyik lehetséges jelentése szerint a különböző propozicionális alternatívákért felelős fókusz maga az *egy alkatrész* kifejezés – e kifejezés denotátumának releváns alternatívái lehetnek a gumiabroncsok vagy a szélvédő. Egy másik lehetséges értelmezésben a fókusz az *egy* szó, mely esetben az *egy* számnévi jelentésben értelmeződik – ez esetben az alternatívák különböző mennyiségek: kettő (alkatrész), három (alkatrész), négy (alkatrész) stb. Ha egy kísérleti résztvevő az utóbbi típusú jelentést tulajdonítja a NEM LOKÁLIS EGY kondícióban a parafrázisnak, akkor amennyiben ez alapján a parafrázis és a stimulusmondat a számára nem tekintendők szinonimnak, akkor a stimulusmondatot mint a parafrázis jelentésének kifejezőjét joggal ítéltette alacsonyabb elfogadhatóságúnak.

Ebből kiindulva elképzelhető tehát, hogy az *egy* NEM LOKÁLIS kondíciójában a parafrázis és a stimulusmondat alternatíváinak az *egy* esetleges számnévi értelmezéséből fakadó különbsége eredményezhette a kondíció csökkent elfogadhatósági értékét. Miután a NEM LOKÁLIS kondíciókban a parafrázisnak ez a típusú, a fókusz kiterjedéséből adódó potenciális többértelműsége a másik két vizsgált PPE esetén nem állt fenn, ez a megközelítés egyúttal azt is magyarázná, hogy a szóban forgó hatás miért csak az *egy* esetében csökkenthette a NEM LOKÁLIS mondatok elfogadhatóságát. Bár teljes egészében kizárni nem tudjuk az itt vázolt eshetőséget, a jó kontroll (JK) stimulusok eredményei alapján mégsem tartjuk valószínűnek. A jó kontrollokban használt, lent megismételt (21) típusú parafrázisokat ugyanis az *akár ... is* kifejezésekéhez hasonló, a fókusz kiterjedéséből fakadó potenciális többértelműség jellemzi: (21)-ben a fókusz lehet a teljes tárgy (*kék tollat*) vagy annak egy része (pl. a *kék* jelző). Emellett a szinonímia ezen stimulustípus esetében egy további, független tényezőnek köszönhetően kevésbé is teljes, mint a kritikus stimulusok esetében: a (20) típusú stimulusmondatokban a határozatlan névelő szemantikailag egyes számúvá teszi a tárgyat, míg a (21)-féle parafrázisokban a névelő hiánya miatt a tárgy szemantikailag számsemleges (FARKAS–SWART 2003).

(20) JK: *Azt hiszem, hogy Klári keres egy kék tollat.*

(21) Parafrázis – JK: *Azt hiszem, hogy Klári kék tollat keres.*

Amint láttuk, e két tényező még együttesen sem rontotta le a JK stimulusok elfogadhatóságát (átlagos ítélet: 4,84). Ebből arra következtetünk, hogy a résztvevők a kísérlet céljainak megfelelően értelmezték a feladatot, és a „jóindulat elvét” követve magas értékelést adtak mindazoknak a stimulusoknak, amelyek esetében lehetséges volt a stimulusmondatot a parafrázisokéval lényegileg azonos igazságfeltételekkel értelmezni. Ez a következtetés azonban valószínűtlenné teszi, hogy a NEM LOKÁLIS EGY kondíció esetében (szöges ellentétben a JK stimulusokkal) a fókusz kiterjedésének kétértelműsége lenne felelős a viszonylagosan csökkent elfogadhatóságért.

Természetesen nem zárjuk ki, hogy a NEM LOKÁLIS EGY kondíció mondatainak a vártnál alacsonyabb elfogadhatóságához a fent említetteken kívül más okok is hozzájárulhattak (pl. az azonos igazságfeltételekkel rendelkező alternatív mondatformák elérhetősége). Hogy mindezek közül melyek játszottak a valóságban szerepet, csak további empirikus kutatások által megválaszolható kérdés, melyet itt nyitva hagyunk.

Végezetül érdemes megemlítenünk kísérletünk néhány potenciális korlátját is. Közülük épp az egy imént tárgyalt, a NEM LOKÁLIS kondícióban vártnál alacsonyabb értékelését említhetjük elsőként, ami miatt ezt a kondíciót nem tekinthetjük a diszjunkció viselkedésének felmérése szempontjából megfelelő összehasonlítási alapnak. Miután azonban a másik „klasszikus” PPE, a *vala*-névmás a NEM LOKÁLIS kondícióban az elvártan megfelelően viselkedett, a NEM LOKÁLIS VALAKI kondíció kísérletünkben megfelelő összehasonítási alapot jelentett mind a NEM LOKÁLIS VAGY kondícióval történő összevetéshez, mind pedig a LOKÁLIS és NEM LOKÁLIS kondíciók közötti különbség mértékének értékeléséhez.

Kísérletünk korlátjának tekinthető, hogy stimulusainkat írásban mutattuk be. Ez különösen annak fényében nem elhanyagolható körülmény, hogy a *vagy*-ról SURÁNYI–GULÁS (2022) megmutatta, hogy a mondatprozódia hatással lehet a jelen kísérlet LOKÁLIS VAGY kondíciójában használt SZD logikai hatóköri célértelmezés elérhetőségére. A rendelkezésünkre álló adatok alapján a mondatprozódia ezen hatása azonban nem olyan méretű, ami jelentősen módosíthatta volna a kapott eredményeket: SURÁNYI–GULÁS prozódiai kísérletének résztvevői az SZD értelmezésnek kedvezőbb prozódia mellett 45%-ban, a számára kedvezőtlenebb prozódia mellett pedig 22%-ban fogadták el az SZD olvasatot. A LOKÁLIS VAGY kondícióban kapott elfogadhatósági ítéletek átlaga arra enged következtetni, hogy a résztvevők a stimulusmondatokhoz nem a vizsgált olvasat számára kedvezőtlen implicit prozódiát rendelték, hanem inkább a számára kedvezőbbet.¹⁶ Ez egybehangzik azzal – a fent említett „jóindulat elvéből” következő – tapasztalattal, hogy egyes logikai hatókörértelmezést igénylő kísérleti feladatokban a résztvevők az adott kísérleti mondatnak azt a szerkezetet és jelentést igyekeznek tulajdonítani, amely legjobban megfelel a célértelmezésnek (pl. GUALMINI et al. 2008). Ennek az érvényesülését az is segítette kísérletünkben, hogy a kísérleti stimulusok be-

¹⁶ Az (implicit) prozódia szerepéről az olvasott mondatok értelmezésében lásd például FRAZIER és GIBSON (2005) tanulmánygyűjteményét.

mutatása során előbb jelent meg a célértelmezést kódoló parafrázis, és csak ezt követően az értelmezendő mondat.

Az írásban történő bemutatást elsősorban az összetett stimulusmondatok és parafrázisok összevetésének megkönnyítése indokolta. Ennek kapcsán érdemes kitérnünk egyik anonim bírálónk felvetésére, mely szerint nem kizárható, hogy a LOKÁLIS VAGY kondíciónak a másik két PPE LOKÁLIS kondíciójához viszonyított magasabb elfogadhatóságáért teljes egészében a kísérletben alkalmazott, összetett logikai jelentéseket magában foglaló értelmezési feladat általános nehézsége tehető felelőssé. Ezt a hatást két további segédhipotézis mellett tartjuk csak elképzelhetőnek. (i) Ahhoz, hogy a feladat feltételezett általános nehézsége ilyen mértékben szelektíven javítsa a LOKÁLIS VAGY kondíció elfogadását, azzal a hipotézissel kellene éljünk, hogy a tagadás hatókörében álló *vagy*-ot tartalmazó propozíciók szemantikai feldolgozásának nehézsége olyan mértékben haladta meg a másik két PPE LOKÁLIS kondíciójának feldolgozási nehézségét, hogy ennek eredményeként a résztvevők a LOKÁLIS VAGY kondíció stimulusmondataihoz nem, vagy csak extrém feldolgozási nehézség árán tudtak bármilyen értelmezést társítani. A hozzárendelt értelmezés hiánya vagy az extrém mondatfeldolgozási nehézségnek és a parafrázissal történő összehasonlításnak a szélsőségesen magas együttes erőforrásigénye azt eredményezte, hogy a résztvevők a stimulusmondat és a parafrázis jelentésének összehasonlítását nem tudták elvégezni. (ii) Ha a résztvevők a stimulusmondat és a parafrázis jelentését nem tudták összehasonlítani, akkor a stimulusmondatot a parafrázis szinonimájának fogadták el.

Bár kategorikusan kizárni nem tudjuk sem (i)-et, sem (ii)-t, számunkra mindkét szükséges segédhipotézis kérdésesnek tűnik. (i) A tagadás hatókörében álló diszjunkció szemantikai szempontból kétségkívül komplexebb a másik két, tagadott egzisztenciális NP-t tartalmazó mondat típustól, ugyanakkor a következő megfontolások alapján nem látszik reálisnak azt feltételezni, hogy ez a szemantikai komplexitás szélsőséges mértékű megterhelést jelentene az összehasonlítási feladat elvégzése során, vagy akár a feldolgozás összeomlásához vezetne. Egyrészt – amint arra már fentebb utaltunk – a feldolgozást segítette, hogy a stimulusok írásban lettek bemutatva, és a feladat elvégzéséhez nem kapcsolódott időkorlát. Szintén a feladat könnyítését célozta, hogy a résztvevők mindig a megcélzott értelmezést kifejező, egyértelmű parafrázist látták és olvashatták el előbb, és csak ez után jelent meg az értelmezendő stimulusmondat. Másrészt a –PPE diszjunkciójú nyelvekben a diszjunkciót a tagadás közvetlen hatókörében tartalmazó mondatok (mint pl. a korábban említett (1)-es angol mondat) nem tekinthetők szemantikailag különösebben jelöltnak (sőt, ezekben a nyelvekben épp ez az SZD olvasat tűnik elsődlegesnek a TD olvasathoz képest; pl. GEÇKIN et al. 2018; PAGLIARINI et al. 2022). Harmadrészt a kísérletünkben szereplő, a tagadott diszjunkcióhoz hasonlóan szemantikailag komplex rossz töltelékstimulusok (RT) alacsony elfogadhatósági értéke (1,81) azt mutatja, hogy a résztvevők elérték és össze tudták vetni a szintén magas szemantikai komplexitású (kontrasztív topikként szereplő, fordított hatókörű univerzális kvantort, tagadást és skaláris fókuszpartikulát is tartalmazó) stimulusmondatok jelentését az – RT mondatok esetében nem szinonim – parafrázisok jelentésével (vö. (26)).

(ii) Ha egy szemantikai ítéletet kérő kísérleti feladatban a résztvevők a kognitív megterhelés mértéke miatt nem érik el megfelelően a feladat elvégzéséhez szükséges szemantikai reprezentációkat, nem feltétlenül fognak az egyik válaszlehetőség (esetünkben: a magas pontszámok) irányába tendálni. Ilyen esetekben sokkal jellemzőbb a válaszadás véletlenszerűsége. Ebből kiindulva, ha a LOKÁLIS VAGY kondícióban a résztvevők nem tudták volna a stimulusmondatok jelentését a parafrázisokéval összevetni, akkor sokkal inkább várnánk véletlenszerű értékelési mintázatot és ebből következően közepes átlagértéket. Hogy véletlenszerű-e egy ilyen esetben a válaszadás, azt nagyban befolyásolja az adott kísérleti feladat is. Mivel a jelen kísérletben a résztvevők feladata annak megítélése volt, hogy mennyire könnyen értelmezhető a stimulusmondat az előtte bemutatott parafrázisnak megfelelően, ezért esetünkben maga a feladat épp a szinonimának történő elfogadás ellen, az elutasítás irányában hathatott: ha a résztvevőknek kiugró nehézséget okozott volna a LOKÁLIS VAGY stimulusmondatok értelmezése, akkor részükről a feladatnak megfelelő válasz az alacsony pontszám lett volna. Az alacsony pontszám fejezte volna ki ugyanis, hogy az adott stimulusmondat nehezen értelmezhető a parafrázis szerint.

Bár a LOKÁLIS VAGY kondícióban kapott eredményt nem tartjuk a feladat általános nehézségével és az adott kondíció stimulusmondatainak logikai komplexitásával magyarázhatónak, ezzel együtt nem kétséges, hogy a stimulusokban szereplő mondatok összetettsége miatt a kísérleti feladat a résztvevőktől mindvégig kellő figyelmet kívánt meg; az eredményekben megnyilvánuló zaj egy része feltételezhetően ebből származik. Az eredmények elemzése során éppen ebből a megfontolásból végeztük el a résztvevők szűrését is: az egyértelműen magasnak, illetve alacsonynak várt elfogadhatóságú, nem kritikus stimulusok elvárttal ellentétes megítélése alapján – a 2.3. rész elején leírt módon – kizártuk a nem megfelelően figyelmesnek feltételezhető résztvevőket.

A feladat a metanyelvi jellege miatt bizonyos fokú nyelvi tudatosságot is igényelt a résztvevőktől. Annak érdekében, hogy jobban feltárható legyen a kísérleti módszernek az eredményekre gyakorolt hatása, a jövőben érdemes lenne a három, általunk összehasonlított pozitív polaritású elem tagadás hatókörében mutatott viselkedését az általunk alkalmazottól eltérő kísérletes módszerekkel is vizsgálni. Egy erre alkalmas bevett kísérleti feladattípus például a megcélzott igazságfeltételes jelentést képi ábrázolás útján mutatja be, és a résztvevőktől ez alapján kéri a képre vonatkozó stimulusmondat igazságának megítélését. Egy másik elterjedt feladatban a stimulusmondat egy a megcélzott igazságfeltételes jelentést bemutató szöveges előzmény után, annak folytatásaként jelenik meg, a résztvevők által adott válaszok pedig az előzmény és a folytatás illeszkedésének mértékét tükrözik. Bár ezeknek a feladattípusoknak szintén megvannak a saját korlátaik, – a konkrét implementáció függvényében – nem feltétlenül várnak metanyelvi ítéletet, és az általunk használt feladatnál potenciálisan kisebb feldolgozási kapacitást és kevesebb nyelvi tudatosságot is igényelhetnek.

4. Összefoglalás és következtetések. Tanulmányunk célja a magyar diszjunkció potenciális PPE-státuszának kísérletes módszerekkel történő vizsgálata volt.

Ennek érdekében a magyar diszjunkciót kifejező lexikai elemet, a *vagy*-ot a korábbi szakirodalom által a PPE-k közé sorolt *egy* határozatlan névelővel és a *vala*-névmással hasonlítottuk össze. Mivel ez utóbbi, általunk „klasszikus” PPE-knek nevezett elemek kísérletes vizsgálata nemcsak a magyar, de a nemzetközi szakirodalomban is alultanulmányozott témának számít, tanulmányunk két fő kérdése közül az első arra vonatkozott, hogy (i) vajon a „klasszikus” PPE-k valóban a PPE-ktől elvárt módon viselkednek-e, azaz ténylegesen alacsony elfogadhatóságúak-e lokális tagadás közvetlen hatókörében értelmezve. Az erre a kérdésre kapott igenlő válasz függvényében tanulmányunk második fő kérdése pedig az volt, hogy (ii) a *vagy* viselkedése megegyezik-e a vizsgált „klasszikus” PPE-kével.

Összességében az (i)-es kutatási kérdésünkre pozitív válasz adható, amennyiben mindkét, általunk vizsgált „klasszikus” PPE többnyire a PPE-ktől elvárhatónak megfelelően viselkedett. Közülük a *vala*-névmás mutatta a prototipikusabb PPE mintázatot, amennyiben a hozzá képest fölérendelt tagmondatban elhelyezkedő tagadás hatókörében értelmezett *vala*-névmás relatíve magas elfogadhatósága és a tagadás lokális hatókörében értelmezett *vala*-névmás alacsony értékelései között nagy méretű különbséget látunk. Ezen felül a *vala*-névmást és a tagadást egyazon lokális tartományon belül tartalmazó mondatok szintén nagy mértékben különböztek kísérletünk grammatikus kontrollstimulusaitól.

Az *egy* is többnyire a PPE-ktől elvárt módon viselkedett. Egyrészt a *vala*-névmáshoz hasonlóan az *egy*-nél is megfigyelhetjük a tagadás *egy*-hez viszonyított lokalitásának különbségéből származó megfelelő (bár a *vala*-névmás esetében látottnál kisebb: közepes) méretű különbségét. Másrészt a lokális tagadás hatókörében értelmezett *egy* elfogadhatósága az elvártaknak megfelelően nagy hatásméretű különbséget mutatott grammatikus kontrollmondatainkhoz képest.

Mindkét „klasszikus” PPE esetében azt találtuk, hogy lokális tagadás hatókörében való megjelenésük nem eredményezett teljesen ugyanolyan alacsony elfogadhatósági értékeket, mint kísérletünk (az adott jelentés mellett) agrammatikusnak tekinthető kontrollmondatai. Miután azonban az esetükben kimutatott elfogadhatósági szint is kellően alacsony volt, és miután általában a grammatikailag nem engedélyezett jelentések elfogadhatósága között akár jelentős eltérések is lehetségesek, ez önmagában nem jelent ellenérvet sem a *vala*-névmás, sem az *egy* névelő PPE-ként való kategorizációja ellen.

A nem lokális tagadás hatókörében értelmezett *egy*-nek a vártnál alacsonyabb, közepes elfogadhatósága fontos adalékkal árnyalja az *egy*-ről mint PPE-ről alkotott képet: az *egy* viselkedése a *vala*-névmáshoz hasonlítva e tekintetben kevésbé prototipikus. Annak okairól, hogy a határozatlan névelő miért csökkent elfogadhatóságú nem lokális tagadás hatókörében, és hogy ez az elfogadhatóság miért különbözik mégis közepes hatásmérettel a lokális tagadás hatókörében álló *egy* elfogadhatóságától, tanulmányunkban csak néhány magyarázatlehetőséget villantottunk fel – ez a kérdés további kutatások tárgya kell, hogy legyen.

A három vizsgált potenciális PPE közül egyértelműen a *vagy* mutatja a legnehezebben modellezhető elfogadhatósági mintázatot. Viselkedése annyiban PPE-szerű, hogy egyrészt a PPE-ktől elvárt közepes mértékű, a tagadásnak a *vagy*-hoz viszonyított „távolságától” függő különbség a *vagy* esetében is kimutatható, más-

részt a *vagy*-ot és a tagadást egyazon lokális tartományban tartalmazó stimulusok elfogadhatósága nagy mértékben különbözött a grammatikailag engedélyezett céljelentéssel szereplő kontrollmondataink értékelésétől. Ugyanakkor azonban a *vagy* lokális tagadás alatti elfogadhatósága a „klasszikus” PPE-kétől merőben különböző. Ez az elfogadhatósági szint pozitív irányban nagyon nagy mértékben eltért kísérletünk grammatikailag nem engedélyezett céljelentéssel szereplő kontrollmondatainak értékeléseitől, valamint nagy mértékben eltért az összehasonlítási alapként szolgáló másik két, lokális tagadás hatókörében értelmezett PPE, az *egy* és a *vala*-névmások elfogadhatóságától is. Ez alapján azt mondhatjuk, válaszolva a (ii)-es kutatási kérdésünkre, hogy a *vagy* csak részben viselkedik a „klasszikus” PPE-kkel azonos – és így a szakirodalom alapján elvárt – módon, részben azonban eltér ettől az elvárt mintázattól.

Tanulmányunknak nem volt célja a magyar diszjunkció itt kimutatott kevert, részben PPE-szerű, részben a klasszikus PPE mintázattól eltérő viselkedésének magyarázata. Ezzel együtt zárasként érdemes megjegyeznünk, hogy azt két irányból is megpróbálhatjuk hozzáilleszteni a PPE-kről az 1. részben bemutatott képhez. Egyrészt könnyen lehetséges, hogy szintaktikai kategóriájuk és felépítésük mellett a PPE-k heterogenitása nemcsak abban áll, hogy milyen anti-engedélyezőkre és milyen lokalitási feltételekre érzékenyek, hanem abban is, hogy a tiltott környezetben történő megjelenésük milyen mértékű degradációt vált ki, és ebben az értelemben a PPE-státusz nem bináris jellegű, hanem fokozatbeli tulajdonság. Ehhez hasonló álláspontot fogalmaznak meg a diszjunkció nyelvközi összehasonlítása alapján LUNGU és munkatársai (2021), akik arra jutnak, hogy a diszjunkciónak megfelelő lexikai elem az általuk vizsgált mind a négy nyelvben PPE-szerű viselkedést mutat, de nem egyforma mértékben. Ha ugyanazt a jelentést hordozó elem más-más nyelvben eltérő mértékben viselkedhet PPE-ként, akkor könnyen elképzelhető, hogy eltérő típusú elemek szintén más-más mértékben mutassanak PPE-szerű viselkedési mintázatot. Ebben – a PPE-státusz természetének fokozatosságát tételező – megközelítésben az adott elemek PPE-szerű viselkedése közti eltéréseket olyan, a legszűkebb értelemben vett nyelvi rendszeren kívüli tényezők között kell keressük, mint a – szintén fokozatos természetű – gyakoriság, illetve a konvencionalizáltság mértéke.

Másfelől a *vagy* általunk talált kevert, és a két „klasszikus” PPE-étől eltérő mintázata összeegyeztethető azzal a nézettel is, amely szerint a PPE-szerű viselkedés mögött a PPE-k egyes csoportjai esetében más-más kiváltó ok állhat (mely a határozatlan főnévi kifejezések esetén a referencialitással, egyes mondathatározók esetében a veridikalitással, a diszjunkció esetében pedig a skalaritással függhet össze, vö. 1. rész). Ebben az esetben a PPE-státusz csupán egy hasonlóan, de távolról sem azonosan viselkedő elemek halmazának megjelölésére használt leíró címkeként értékelhető. Amennyiben így van, akkor a lokális anti-engedélyező hatókörében megjelenő PPE-k közötti esetleges degradáltságbeli eltérések magyarázatát elsődlegesen a tilalmat kiváltó egyes mögöttes tényezők közötti alapvető különbözőségben kereshetjük.

Kulcsszók: diszjunkció, pozitív polaritás, tagadás, logikai hatókör, magyar nyelv.

Hivatkozott irodalom

- ABRUSÁN, MÁRTA 2019. Even and free choice any in Hungarian. In: McNALLY, LOUISE – PUIG-WALDMÜLLER, ESTELA eds., *Proceedings of Sinn Und Bedeutung* 11. Universitat Pompeu Fabra, Barcelona. 1–15. <https://doi.org/10.18148/sub/2007.v11i0.627>
- BOTT, OLIVER – RADÓ, JANINA 2007. Quantifying quantifier scope. A cross-methodological comparison. In: FEATHERSTON, SAM – STERNEFELD, WOLFGANG eds., *Roots. Linguistics in Search of its Evidential Base*. De Gruyter Mouton, Berlin – New York. 53–74. <https://doi.org/10.1515/9783110198621.53>
- COHEN, JACOB 1988. *Statistical power analysis for the behavioral sciences*. 2. kiadás. Erlbaum, Hillsdale.
- CHIERCHIA, GENNARO 2004. Scalar implicatures, polarity phenomena, and the syntax/pragmatics interface. In: BELLETTI, ADRIANA ed., *Structures and Beyond. The Cartography of Syntactic Structures* 3. Oxford Academic, New York. 39–103. <https://doi.org/10.1093/oso/9780195171976.003.0003>
- CHIERCHIA, GENNARO 2013. *Logic in Grammar. Polarity, free choice, and intervention*. Oxford University Press, Oxford.
- CRAIN, STEPHEN 2012. *The Emergence of Meaning*. Cambridge Studies in Linguistics. Cambridge University Press, Cambridge. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511842863>
- DOBROVIE-SORIN, CARMEN 2021. Negation, *des*-indefinites in French and bare nouns across languages. In: ISHANE, TABEA ed., *Disentangling Bare Nouns and Nominals Introduced by a Partitive Article*. Brill, Leiden. 187–226. <https://doi.org/10.1163/9789004437500>
- DRENHAUS, HEINER – FRISCH, STEFAN – SADDY, DOUGLAS 2005. Processing Negative Polarity Items. When negation comes through the backdoor. In: KEPSEK, STEPHAN – REIS, MARGA ed., *Linguistic Evidence. Empirical, theoretical and computational perspectives*. De Gruyter Mouton, Berlin. 145–163.
- É. KISS, KATALIN 2002. *The Syntax of Hungarian*. Cambridge Syntax Guides. Cambridge University Press, Cambridge. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511755088>
- ERNST, THOMAS 2008. *Speaker oriented adverbs*. Kézirat. UMass Dartmouth College, Amherst.
- FÄLÄUS, ANAMARIA 2018. Positive polarity indefinites? On how (not) to identify them. An exhaustification-based perspective. *Linguistics* 56: 301–331. <https://doi.org/10.1515/ling-2017-0042>
- FARKAS, DONKA F. – SWART, HENRIËTTE DE 2003. *The Semantics of Incorporation. From argument structure to discourse transparency*. Center for the Study of Language and Information Publications, Stanford.
- FOX, JOHN – WEISBERG, SANFORD 2019. *An R Companion to Applied Regression*. 3. kiadás. Sage, Thousand Oaks. <http://socialsciences.mcmaster.ca/jfox/Books/Companion>
- FRAZIER, LYNN – GIBSON, EDWARD eds. 2005. *Explicit and Implicit Prosody in Sentence Processing. Studies in honor of Janet Dean Fodor*. Springer, Cham. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-12961-7>
- GAO, NA – THORNTON, ROSALIND – ZHOU, PENG – CRAIN, STEPHEN 2018. Differences in scope assignments for child and adult speakers of Mandarin. *Journal of Psycholinguistic Research* 47: 1219–1241. <https://doi.org/10.1007/s10936-018-9557-8>

- GEÇKIN, VASFIYE – THORNTON, ROSALIND – CRAIN, STEPHEN 2018. Children's interpretation of disjunction in negative sentences. A comparison of Turkish and German. *Language Acquisition* 25: 197–212. <https://doi.org/10.1080/10489223.2017.1280796>
- GIANNAKIDOU, ANASTASIA 2006. Only, emotive factive verbs, and the dual nature of polarity dependency. *Language* 82: 575–603.
- GIANNAKIDOU, ANASTASIA 2011. Positive polarity items and negative polarity items: variation, licensing, and compositionality. In: MAIENBORN, CLAUDIA – HEUSINGER, KLAUS VON – PORTNER, PAUL eds., *Semantics. An International Handbook of Natural Language Meaning*. De Gruyter Mouton, Berlin. 1660–1712.
- GORO, TAKUYA 2004. Japanese disjunction and the locality of positive polarity. Előadás. Georgetown University Round Table.
- GORO, TAKUYA 2007. *Language-specific Constraints on Scope Interpretation in First Language Acquisition*. Doktori értekezés. University of Maryland, College Park.
- GORO, TAKUYA – AKIBA, SACHIE 2004a. Japanese disjunction and the acquisition of positive polarity. In: OTSU, YUKIO ed., *Proceedings of the 5th Tokyo Conference on Psycholinguistics*. Hitsui Shobo, Tokyo. 137–162.
- GORO, TAKUYA – AKIBA, SACHIE 2004b. The acquisition of disjunction and positive polarity in Japanese. In: CHAND, VINEETA – KELLEHER, ANN – RODRÍGUEZ, ANGELO J. – SCHMEISER, BENJAMIN eds., *WCCFL 23. Proceedings of the 23rd West Coast Conference on Formal Linguistics*. Cascadia Press, Somerville. 251–264.
- GUALMINI, ANDREA – HULSEY, SARAH – HACQUARD, VALENTINE – FOX, DANNY 2008. The Question–Answer Requirement for scope assignment. *Natural Language Semantics* 16: 205–237.
- HOEKSEMA, JACK 2010. Negative and positive polarity items. An investigation of the interplay of lexical meaning and global conditions on expression. In: HORN, LAURENCE R. ed., *The Expression of Negation*. De Gruyter Mouton, Berlin – New York. 187–224. <https://doi.org/10.1515/9783110219302.187>
- HOEKSEMA, JACK 2018. Positive polarity predicates. *Linguistics* 56: 361–400. <https://doi.org/10.1515/ling-2017-0039>
- HOMER, VINCENT – BHATT, RAJESH 2019. Licensing of PPI indefinites. Movement or pseudoscope? *Natural Language Semantics* 27: 279–321. <https://doi.org/10.1007/s11050-019-09155-6>
- ISRAEL, MICHAEL 1996. Polarity sensitivity as lexical semantics. *Linguistics and Philosophy* 19: 619–666.
- JESPERSEN, OTTO 1909–1949. *A Modern English Grammar on Historical Principles*. George, Allen, and Unwin Ltd., London.
- JING, CHUN-YUAN 2008. *Pragmatic Computation in Language Acquisition. Evidence from Disjunction and Conjunction in Negative Context*. Doktori értekezés. University of Maryland, College Park.
- JING, CHUN-YUAN – CRAIN, STEPHEN – HSU, CHING-FEN 2005. The interpretation of focus in Chinese. Child vs. adult language. In: OTSU, YUKIO ed., *Proceedings of the 6th Tokyo Conference on Psycholinguistics*. Hituzi Publishing Company, Tokyo. 165–190.
- KELLEY, KEN 2007. Methods for the Behavioral, Educational, and Social Sciences. An R package. *Behavior Research Methods* 39: 979–984. <https://doi.org/10.3758/BF03192993>

- KRIFKA, MANFRED 2011. Varieties of semantic evidence. In: MAIENBORN, CLAUDIA – HEUSINGER, KLAUS VON – PORTNER, PAUL ed., *Semantics. An international handbook of natural language meaning*. De Gruyter Mouton, Berlin. 242–267.
- LADUSAW, WILLIAM A. 1980. *Polarity Sensitivity as Inherent Scope Relations*. Doktori értekezés. University of Texas, Austin.
- LARRALDE, CÉCILE – KONRADT, ALINA – SZENDRŐI, KRISZTA ESZTER 2021. Information structure and scope interactions. Disjunction wide scope induced by focus. *Frontiers in Communication* 5: 595799. <https://doi.org/10.3389/fcomm.2020.595799>
- LENTH, RUSSELL V. 2016. Least-Squares Means. The R package lsmeans. *Journal of Statistical Software* 69: 1–33. <https://doi.org/10.18637/jss.v069.i01>
- LIU, CHIN-TING JIMBO – CHEN, LI-MEI 2017. Processing conjunctive entailment of disjunction. *Language and Linguistics* 18: 269–295. <https://doi.org/10.1075/lali.18.2.05liu>
- LIU, MINGYA – SOEHN, JAN-PHILIPP 2009. An empirical perspective on positive polarity items in German. In: WINKLER, SUSANNE – FEATHERSTON, SAM eds., *The Fruits of Empirical Linguistics. Vol. 2. Product*. De Gruyter Mouton, Berlin. 197–216. <https://doi.org/10.1515/9783110216158.197>
- LUNGU, OANA – FĂLĂUȘ, ANAMARIA – PANZERI, FRANCESCA 2021. Disjunction in negative contexts. A cross-linguistic experimental study. *Journal of Semantics* 38: 221–247. <https://doi.org/10.1093/jos/ffab002>
- MAYER, ERIKA – WURMBRAND, SUSANNE – SPROUSE, JON 2019. An experimental investigation of NPI licensing under DE flip-flop. In: HUCKLEBRIDGE, SHERRY – NELSON, MAX eds., *Proceedings of the North Eastern Linguistics Society* 48. University of Massachusetts, Amherst. 177–186.
- MEADE, ADAM W. – CRAIG, S. BARTHOLOMEW 2012. Identifying careless responses in survey data. *Psychological Methods* 17: 437–455. <https://doi.org/10.1037/a0028085>
- NICOLAE, ANDREEA CRISTINA 2017. Deriving the positive polarity behavior of plain disjunction. *Semantics and Pragmatics* 10/5: 1–24. <https://doi.org/10.3765/sp.10.5>
- NILSEN, ØYSTEIN 2003. *Eliminating Positions*. Doktori értekezés. University of Utrecht.
- PAGLIARINI, ELENA – LUNGU, OANA – HOUT, ANGELIEK VAN – PINTÉR, LILLA – SURÁNYI, BALÁZS – CRAIN, STEPHEN – GUASTI, MARIA TERESA 2022. How adults and children interpret disjunction under negation in Dutch, French, Hungarian and Italian. A cross-linguistic comparison. *Language Learning and Development* 18: 97–122. <https://doi.org/10.1080/15475441.2021.1941966>
- PAGLIARINI, ELENA – CRAIN, STEPHEN – GUASTI, MARIA TERESA 2018. The compositionality of logical connectives in child Italian. *Journal of Psycholinguistic Research* 47: 1243–1277. <https://doi.org/10.1007/s10936-018-9596-1>
- R CORE TEAM 2022. *R: A language and environment for statistical computing*. R Foundation for Statistical Computing, Vienna. <https://www.R-project.org>.
- SAILER, MANFRED – RICHTER, FRANK 2002. Not for love or money. Collocations! In: JÄGER, GERHARD – MONACHESI, PAOLA – PENN, GERALD – WINTNER, SHULY eds., *Proceedings of Formal Grammar* 7. CSLI, Stanford. 149–160.
- SCHAEBBICKE, KATHARINA – SEELIGER, HEIKO – REPP, SOPHIE 2021. The diverse landscape of negative polarity items. On the use of German NPIs as experimental diagnostics. *Journal of Psycholinguistic Research* 50: 1461–1486. <https://doi.org/10.1007%2Fs10936-021-09793-0>

- SPECTOR, BENJAMIN 2014. Global positive polarity items and obligatory exhaustivity. *Semantics and Pragmatics* 7/11: 1–61. <https://doi.org/10.3765/sp.7.11>
- SPROUSE, JON 2011. A validation of Amazon Mechanical Turk for the collection of acceptability judgments in linguistic theory. *Behavior Research Methods* 43: 155–167. <https://doi.org/10.3758/s13428-010-0039-7>
- SURÁNYI BALÁZS – GULÁS MÁTÉ 2022. A diszjunkció mint Pozitív Polaritású Elem. A prozódia hatása a magyar diszjunktív tagadó mondatok értelmezésére. *Jelentés és Nyelvhasználat* 9: 185–212. <https://doi.org/10.14232/JENY.2022.1.8>
- SZABOLCSI, ANNA 2002. Hungarian disjunctions and positive polarity. In: KENESEI, ISTVÁN – SIPTÁR, PÉTER eds., *Approaches to Hungarian 8. Papers from the Budapest Conference*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 217–239.
- SZABOLCSI, ANNA 2004. Positive Polarity – Negative Polarity. *Natural Language & Linguistic Theory* 22: 409–452. <https://doi.org/10.1023/B:NALA.0000015791.00288.43>
- VAN DER Wouden, TON 1994. *Negative Contexts*. Doktori értekezés. University of Groningen.
- VERBUK, ANNA 2006. The acquisition of the Russian or. In: BAINBRIDGE, ERIN – AG-BAYANI, BRIAN eds., *Proceedings of the Thirty-fourth Western Conference on Linguistics*. Department of Linguistics, California State University, Fresno. 443–455.
- ZAMFÎRESCU, MIHAELA 2015. How different types of PPIs are licensed in Romanian. *Grazer Linguistische Studien* 83: 179–185.

Positive polarity items in Hungarian: *Vagy* ‘or’ and company

The focus of this study is the empirical investigation of the polarity sensitivity of *vagy*, the Hungarian function word expressing disjunction. The results of previous experimental literature regarding the presumed positive polarity sensitivity of disjunction-encoding elements in Hungarian and several other languages paint a somewhat contradictory picture. In our acceptability experiment we show that while two ‘classical’ positive polarity elements of the same subclass, namely indefinite noun phrases introduced by the singular indefinite article *egy* and indefinite *vala*-pronouns, are indeed more or less unacceptable in the logical scope of clause-mate sentential negation, the disjunction marker is merely of mildly reduced acceptability in the same setting. This result suggests that there is substantial heterogeneity in positive polarity sensitivity, which may correspond to inherent differences in the reasons for the polarity sensitivity of the individual elements.

Keywords: disjunction, positive polarity, negation, logical scope, Hungarian.

SURÁNYI BALÁZS – GULÁS MÁTÉ
HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont
Pázmány Péter Katolikus Egyetem